

Πρόλογος

Τα άρθρα του παρόντος τόμου καλύπτουν ένα ευρύ φάσμα θεμάτων που σχετίζονται με τη σεξουαλική κακοποίηση, περιλαμβάνοντας κείμενα από εξαιρετικούς επαγγελματίες προερχόμενους από όλους τους εμπλεκόμενους χώρους. Ειδικοί επιστήμονες από τους τομείς της ψυχικής υγείας, της νομικής και της κοινωνικής εργασίας καταθέτουν την εμπειρία τους σε ένα θέμα που εύλογα τείνει να καλύπτεται από το μανδύα του «μυστικού».

Στο πρώτο μέρος αναφέρονται αναλύσεις του τραύματος που απορρέει από τη σεξουαλική κακοποίηση, το οποίο μέχρι τη δεκαετία του 1970 είχε σαφώς υποτιμηθεί, αν όχι αγνοηθεί. Έτσι, για παράδειγμα, ακόμη και ο Kinsey, που με τη γνωστή και σημαντική έρευνά του το 1953 κατέδειξε ότι ένα στα τέσσερα κορίτσια και ένα στα δέκα αγόρια έχουν κακοποιηθεί σεξουαλικά πριν φτάσουν την ηλικία των δεκαοκτώ ετών, σχολίασε ότι «είναι δύσκολο να κατανοήσει κανείς γιατί ένα παιδί θα πρέπει να αναστατωθεί αν αγγίξουν τα γεννητικά του όργανα ή αν δει τα γεννητικά όργανα άλλων, ή να αναστατωθεί ακόμη και σε πιο συγκεκριμένες σεξουαλικές επαφές, εκτός και αν το έχουν υποβάλει έτσι από το περιβάλλον (cultural conditioning)». Τέτοιες απόψεις κυριαρχούσαν στη μεταπολεμική σκέψη των ειδικών, και μόνο μετά τη δεκαετία του 1970 και με τη βοήθεια του φεμινιστικού κινήματος μελετήθηκαν και έγιναν περισσότερο κατανοητές οι ψυχολογικές και κοινωνικές συνέπειες της σεξουαλικής κακοποίησης γυναικών και παιδιών.

Η παιδική σεξουαλική κακοποίηση μελετάται εκτενέστερα στο δεύτερο μέρος, ως διακριτή μορφή παιδικής κακοποίησης, αλλά και ξεχωριστή από το βίωμα ενηλίκων. Οι σωματικές, ψυχολογικές και κοινωνικές συνέπειες αυτής της κακοποίησης έχουν πλέον αποδειχτεί ερευνητικά και μπορούν να συμπεριλάβουν από κατάθλιψη, ενοχή, χαμηλή αυτοεκτίμηση, κατάχρηση ουσιών και απόπειρες αυτοκτονίας έως παραβατικότητα, διαρροή από το σχολείο, εμπλοκή σε πορνεία και ψυχιατρικά προβλήματα. Η ενημέρωση για τη σοβαρότητα του φαινομένου, στο οποίο άρχισε να δίνεται μεγαλύτερη προσοχή στη Βόρεια Ευρώπη από τη δεκαετία του 1980, οδηγεί στην ανάγκη για περισσότερες έρευνες,

αποτελεσματικότερες πρακτικές παιδικής προστασίας, νομοθετικές μεταρρυθμίσεις και συστηματικές παρεμβάσεις σε όλα τα επίπεδα πρόληψης. Ιδιαίτερη μέριμνα χρειάζεται η ακροαματική διαδικασία του παιδιού-θύματος, η οποία μπορεί πολλές φορές, με ακατάλληλους χειρισμούς, να αποβεί περισσότερο τραυματική από ό,τι η ίδια η κακοποίηση.

Το τρίτο μέρος πραγματεύεται το φαινόμενο της συντροφικής βίας, που μπορεί να εκδηλωθεί και με σεξουαλική κακοποίηση μέσα σε σχέση ή γάμο. Πολύ πρόσφατα η χώρα μας ακολούθησε τις νομικές ρυθμίσεις άλλων προηγμένων κρατών, που καθιστούν το βιασμό μέσα στο γάμο ποινικό αδίκημα, οι κοινωνικές στάσεις όμως απέναντι σε αυτόν ως αυστηρά οικογενειακή υπόθεση ή δικαίωμα του συζύγου-συντρόφου είναι ίσως δυσκολότερο να αλλάξουν.

Στο τέταρτο μέρος μελετάται η σχέση μεταξύ σεξουαλικής κακοποίησης και ΜΜΕ. Με ή χωρίς πρόθεση, μπορεί να προαχθεί η σεξουαλική υγεία ή, αντίθετα, να καλλιεργηθεί ένα κλίμα αποδοχής σεξουαλικά παθολογικών συμπεριφορών ως φυσιολογικών, μερικές φορές στο όνομα της «σεξουαλικής απελευθέρωσης». Οι επιστημονικά ορθές ενημερωτικές μεταδόσεις των ΜΜΕ για το θέμα της σεξουαλικής κακοποίησης είναι ελάχιστες, ενώ η περιστασιακή αποκάλυψη ενός βιασμού παρουσιάζεται με παχείς τίτλους εντυπωσιασμού και επιφωνήματα φρίκης, όπως «σοκ, απίστευτο, ανήκουστο». Αυτή η προσέγγιση είναι ζημιογόνα, αφενός επειδή στιγματίζει ανεξίτηλα τα θύματα, τους δράστες και τις οικογένειές τους, αφετέρου επειδή ενισχύει τη λανθασμένη αλλά διαδεδομένη αντίληψη ότι η σεξουαλική κακοποίηση είναι κάτι εξαιρετικά σπάνιο, δημιουργώντας έτσι ακόμη περισσότερους ενδοιασμούς στην αποκάλυψή της. Ειδικότερα, η παιδική σεξουαλική κακοποίηση αποσιωπάται περισσότερο από όλα τα είδη κακοποίησης σε όλες τις ηλικίες. Γνωρίζουμε ότι στην πλειονότητά τους τα παιδιά που κακοποιούνται δεν θα μιλήσουν ποτέ σε κανέναν γι' αυτό κατά τη διάρκεια της παιδικής ηλικίας. Έτσι, οι περιπτώσεις εκείνες που αποκαλύπτονται αποτελούν απλώς την κορυφή του παγόβουνου, ενώ οι ψευδείς καταγγελίες σεξουαλικής κακοποίησης παιδιού από γονείς σε διαζύγιο περιπλέκουν ακόμη περισσότερο την κατάσταση και δυστυχώς ενισχύουν τη δυσπιστία για ένα φαινόμενο που ήδη αποσιωπάται σε μεγάλο βαθμό. Σημειώνουμε ότι οι περιπτώσεις ψευδούς κατηγορίας από την πλευρά του θύματος ή κατηγορίας η οποία στο τέλος αποσύρθηκε είναι πολύ λιγότερες από τις περιπτώσεις ψευδούς άρνησης (δηλαδή, τα θύματα να αρνούνται ότι συνέβη κακοποίηση, ενώ πράγματι συνέβη) (National Clearinghouse on Family Violence, Canada).

Στο τέταρτο μέρος, επίσης, συζητώνται θέματα που αφορούν στην εμπλοκή του Διαδικτύου στο φαινόμενο της σεξουαλικής κακοποίησης. Μολονότι το

Διαδίκτυο αποτελεί ένα καταπληκτικό μέσο για την εκπαίδευση και την ψυχαγωγία παιδιών και εφήβων, μπορεί να αποβεί επικίνδυνο για τη σωματική και ψυχική τους υγεία καθιστώντας τα στόχους σεξουαλικής παρενόχλησης. Οι παιδόφιλοι μπορεί να χρησιμοποιούν το Διαδίκτυο για τη διακίνηση παιδικής πορνογραφίας, για να εντοπίσουν παιδιά προκειμένου να τα παρενοχλήσουν σεξουαλικά, καθώς και για να επικοινωνήσουν με άλλους παιδόφιλους.

Στο πέμπτο μέρος παρουσιάζονται διάφορες, ίσως λιγότερο γνωστές, μορφές σεξουαλικής κακοποίησης. Τα άρθρα που περιλαμβάνονται σ' αυτό επιχειρούν να καταρρίψουν επικρατούντες μύθους σχετικά με το φύλο, την εμφάνιση, το κοινωνικοοικονομικό επίπεδο, το βαθμό αρτιμέλειας του θύματος και του δράστη, και να διαφωτίσει πτυχές του φαινομένου, οι οποίες παρότι απωθούν και σοκάρουν, δεν έχουν ίσως αναγνωριστεί για αυτό που είναι: μορφές κακοποίησης και κατάχρησης της ισχύος που μπορεί να έχει ένα ανθρώπινο πλάσμα σε ένα άλλο και ενδεχομένως συνοδευόμενη έκφραση ψυχοπαθολογίας.

Τέλος, στο έκτο μέρος επιχειρείται αρχικά η σκιαγράφηση του προφίλ των σεξουαλικών δραστών, μια γνώση που αποτελεί προϋπόθεση για την ανάπτυξη προγραμμάτων αντιμετώπισης και πρόληψης. Επίσης, παρουσιάζονται προγράμματα και οργανώσεις για την αντιμετώπιση του φαινομένου της σεξουαλικής κακοποίησης σε διάφορα επίπεδα, ως ελπιδοφόρο μήνυμα για την πρόωθηση της σεξουαλικής υγείας, μιας κατάστασης στην οποία «το σώμα είναι ελεύθερο να εκφραστεί, ο νους ελεύθερος να αποφασίσει, η ψυχή ελεύθερη να χαρεί» (Bagley 1990).

Είμαστε ιδιαίτερα ικανοποιημένοι με την ολοκλήρωση αυτής της έκδοσης και ελπίζουμε ότι θα συμβάλει σημαντικά στην ενημέρωση των επαγγελματιών και σπουδαστών όλων των συναφών κλάδων, καθώς και κάθε άλλου ενδιαφερόμενου. Θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε τα «Ελληνικά Γράμματα» για το ενδιαφέρον, καθώς και όλους τους συμμετέχοντες-συγγραφείς, που με την πολύτιμη συνεισφορά τους συνέβαλαν στην ολοκλήρωση αυτής της συλλογής και συνεπώς στην προσέγγιση του στόχου μας: *να είναι η σεξουαλική κακοποίηση μυστικό όχι πια!*

Οι επιμελτές της έκδοσης,
Ορέστης Γιωτάκος
Βικτωρία Πρεκατέ